

กติปยัคัพท์ บทที่ ๑๑
แจก มน (ใจ) ในปุงลึงค์และนปุงสกลึงค์

วิภัตติ	เอกวचณะ		พหุวचณะ	
ป.	मन्+त्ति	=मन्	मन्+त्ति	=मन्
तु.	मन्+त्ति	=मन्	मन्+त्ति	=मन्
त.	मन्+त्ति	=मन्	मन्+त्ति	=मन्
जतु.	मन्+त्ति	=मन्	मन्+त्ति	=मन्
पणु.	मन्+त्ति	=मन्	मन्+त्ति	=मन्
ज.	मन्+त्ति	=मन्	मन्+त्ति	=मन्
स.	मन्+त्ति	=मन्	मन्+त्ति	=मन्
आ.	मन्+त्ति	=मन्	मन्+त्ति	=मन्

ลำดับ	เอกวจนะ	พหุวจนะ	คำแปลอายตนิบาต
ป.	มโน	มณา	อ. (อันว่า) / อ. ____ ท. (ทั้งหลาย)
ทุ.	มนํ	มเน	ซึ่ง, ลู้, ยั่ง, ลิ่น, ตลอด, กะ, เฉพาะ
ต.	มนสา	มเนหิ, มเนภิ	ด้วย, โดย, อัน, ตาม, เพราะ, มี
จตุ.	มนโส	มนานํ	แก่, เพื่อ, ต่อ
ปญ.	มนสา	มเนหิ, มเนภิ	แต่, จาก, กว่า, เหตุ
จ.	มนโส	มนานํ	แห่ง, ของ, เมื่อ
ส.	มนสิ	มเนสุ	ใน, ไกล, ที่, ครั้นเมื่อ, ในเพราะ
อา.	มน	มณา	แน่ะ, ดูก่อน, ข้าแต่

ลำดับ	เอกภชนะ	วิธีลงวิภัติ
ป.	มโน	ลง สี แปลง สี เป็น โ
ทุ.	มนั	ลง อํ คง อํ
ต.	มนสา	แปลง นา เป็น อา แล้วลง สฺ อาคม กลายเป็น สา
จตุ.	มนโส	แปลง ส เป็น โ แล้วลง สฺ อาคม กลายเป็น โส
ปญ.	มนสา	แปลง สฺมา เป็น อา แล้วลง สฺ อาคม กลายเป็น สา
ฉ.	มนโส	แปลง ส เป็น โ แล้วลง สฺ อาคม กลายเป็น โส
ส.	มนสี	แปลง สฺมี เป็น อี แล้วลง สฺ อาคม กลายเป็น สี
อา.	มน	ลง สี ลง สี

ลำดับ	พหูพจน์	วิธีลงวิภัติ
ป.	มนา	ลง โย แปลง โย เป็น อา
ท.	มเน	ลง โย แปลง โย เป็น เอ
ต.	มเนหิ, มเนภิ	แปลง อ ที่ มน เป็น เอ ลง หิ, แปลง หิ เป็น ภิ
จตุ.	มนาน	แปลง อ ที่ มน เป็น อา ลง น คง น
ปญ.	มเนหิ, มเนภิ	แปลง อ ที่ มน เป็น เอ ลง หิ, แปลง หิ เป็น ภิ
ฉ.	มนาน	แปลง อ ที่ มน เป็น อา ลง น คง น
ส.	มเนส	แปลง อ ที่ มน เป็น เอ ลง ส คง ส
อา.	มนา	ลง โย แปลง โย เป็น อา

ศัพท์เหล่านี้แจกเหมือน มน ศัพท์

มน	ใจ	อย	เหล็ก
อร	อก	เจต	ใจ
ตป	ความร้อน	ตม	ความมืด
เดช	เดช	ปย	น้ำนม
ยส	ยศ	วจ	วาจา
วย	วัย, ความเสื่อม	ลिर	หัว, ศีรษะ, เคียรเกล้า.

สรุปหลักการแจกมโนทัศน์ศัพท์

๑.เฉพาะ นา, ส, สฺมา, ส, สฺมี วิภัตติมีหลักการแปลงวิภัตติดังนี้

-นา กับ สฺมา แปลงเป็น อา

-ส ทั้งสองวิภัตติ แปลงเป็น โอ

-สฺมี แปลงเป็น อี

แล้วลง ส อาคม กลายเป็น สา, โส, ลี

๒.เอา อัม ทุติยวิภัตติ เป็น โอ ได้ เช่น มโน, ยโส

-(ชโน) อทานे गुरुते **มโน**. อ.ชน ย่อมกระทำ **ซึ่งใจ** ในความไม่ไหว.

-**ยโส** लतुठा न मञ्जुशेय. อ.ชน ได้แล้ว **ซึ่งยศ** ไม่พึงเมา.

๓.มโนคณศัพท์มี ๑๒ ศัพท์ เฉพาะ มน ศัพท์เป็นได้ ๒ สิ่งคือเป็น
ปุงลิงค์และนปุงสกลิงค์ นอกนั้นเป็นปุงลิงค์อย่างเดียว

๔.เมื่อนำมโนคณศัพท์ไปสมาสหรือต่อเข้าข้างหน้าศัพท์อื่น ให้เอาสระ
ที่สุดศัพท์ของมโนคณศัพท์เป็น โอ ได้ เช่น

-มน + เสฏฐา	=มโนเสฏฐา	มีใจเป็นสภาพประเสริฐที่สุด
-อย + มโย	=อโยมโย	อันทำแล้วด้วยเหล็ก
-เตช + ธาตุ	=เตโชธาตุ	อ.ธาตุคือไฟ
-ตม + ขนฺโธ	=ตโมขนฺโธ	อ.กองแห่งไฟ
-ปย + ปานํ	=ปโยปานํ	อ.ปานะคือน้ำนม

แจก มน (ใจ) ในหนองสกลิ่งค์

วิภัตติ	เอกวचณะ		พหุวचณะ	
ป.	মন+লী	=মন	মন+যো	=মনানী
তু.	মন+ওঁ	=মন	মন+ওঁ	=মনানী
ত.	মন+না	=মনসা	মন+হী	=মনেহী, মনেগী
জতু.	মন+স	=মনসো	মন+ন	=মনান
পণ্য.	মন+সম	=মনসা	মন+হী	=মনেহী, মনেগী
জ.	মন+স	=মনসো	মন+ন	=মনান
স.	মন+সমী	=মনসী	মন+স	=মনেস
আ.	মন+লী	=মন	মন+লী	=মনানী

মন কঁপ্ত্ৰপ্ৰৈনট্ৰ ২ লিঙ্গক্ৰিন্ৰপুংসকলিঙ্গক্ৰ
জেকহেমি়ন গুল (ত্ৰেগুল) জেপাৰ প. তু. অা.
নোকন্ৰৈনজেকহেমি়নইনপুংলিঙ্গক্ৰ

ลำดับ	เอกาชนะ	วิธีลงวิภัติ
ป.	มน๋	ลง สี แปลง สี เป็น อ๋
ทุ.	มน๋	ลง อ๋ คง อ๋
ต.	มนสา	แปลง นา เป็น อา แล้วลง สฺ อาคม กลายเป็น สา
จตุ.	มนโส	แปลง ส เป็น โอ แล้วลง สฺ อาคม กลายเป็น โส
ปญ.	มนสา	แปลง สฺมา เป็น อา แล้วลง สฺ อาคม กลายเป็น สา
ฉ.	มนโส	แปลง ส เป็น โอ แล้วลง สฺ อาคม กลายเป็น โส
ส.	มนลี	แปลง สฺมี เป็น อี แล้วลง สฺ อาคม กลายเป็น ลี
อา.	มน	ลง สี ลง สี

ลำดับ	พหูพจน์	วิธีลงวิภัติ
ป.	มนานี	ลง โย แปลง โย เป็น นิ แล้วที่ชะ อ ที่ มน เป็น อา
ทุ.	มนานี	“.....”
ต.	มเนหิ, มเนภิ	แปลง อ ที่ มน เป็น เอ ลง หิ, แปลง หิ เป็น ภิ
จตุ.	มนานํ	แปลง อ ที่ มน เป็น อา ลง นํ คง นํ
ปญ.	มเนหิ, มเนภิ	แปลง อ ที่ มน เป็น เอ ลง หิ, แปลง หิ เป็น ภิ
ฉ.	มนานํ	แปลง อ ที่ มน เป็น อา ลง นํ คง นํ
ส.	มเนสุ	แปลง อ ที่ มน เป็น เอ ลง สุ คง สุ
อา.	มนานี	ลง โย แปลง โย เป็น นิ แล้วที่ชะ อ ที่ มน เป็น อา

ตัวอย่างประโยคภาษาบาลี มน (ใจ)

๑. ปุณฺณกรณเวลายํ มโน กุสลกมฺเม รมติ.

อ.ใจ ย่อมยินดี ในกรรมอันเป็นกุศล ในเวลาเป็นที่กระทำซึ่งบุญ.

๒. อรหุตาณํ มณา โลกธมฺเมสุ น กมฺปนฺติ.

อ.ใจ ท. ของพระอรหันต์ ท. ย่อมไม่หวั่นไหว ในโลกธรรม ท.

๓. ปณฺทิตโต อตฺตโน มนํ รกฺขติ.

อ.บัณฑิต ย่อมรักษา ซึ่งใจ ของตน.

๔. ปณฺทิตา อตฺตโน มเน ทมยฺนฺติ.

อ.บัณฑิต ท. ย่อมฝึก ซึ่งใจ ท. ของตน.

๕. ปณฺทิตฺโต กาเยน วาจา มนสา จ ปาปํ น กโรติ.

อ.บัณฑิต ย่อมไม่กระทำ ซึ่งบาป ด้วยกาย ด้วย ด้วยวาจา ด้วย ด้วยใจ ด้วย. (จ คัพฺทํแปลว่า ด้วย, และ เวลาแปลเพิ่ม จ คัพฺทํมาให้ครบตามจำนวนคำนามที่นำมารวมกัน)

๖. อริยสาวกา กุสเลหิ มเนหิ สมฺมา สงฺกปฺปนฺติ.

อ.พระอริยสาวก ท. ย่อมดำริ โดยชอบ ด้วยใจ ท. อันเป็นกุศล.

๗. จิตฺตวิเวโก ภิกฺขุสุส มนโส อุปฺปชฺชติ.

อ.ความสดแห่งจิต ย่อมเกิดขึ้น แก่ใจ ของภิกษุ.

๘. อุปฺปทวิเวโก อรหตํ มนานํ อุปฺปชฺชติ.

อ.ความสดแห่งอุปติ (กิเลส) ย่อมเกิดขึ้น แก่ใจ ท. ของพระอรหันต์ ท.

๙. มจฺเฌรํ อรหตํ มนสา วิคจฺจติ.

อ.ความตระหนี่ ย่อมหายไป จากใจ ของพระอรหันต์ ท.

๑๐. กิเลสา อรหตุตานํ มเนหิ นิกฺขมฺนติ.

อ.กิเลส ท. ย่อมออกไป จากใจ ท. ของพระอรหันต์ ท.

๑๑. มนโส จิตฺติ สตฺอุปฺปาทโต อฺุปฺปชฺชติ

อ.ความตั้งมั่น แห่งใจ ย่อมเกิดขึ้น เพราะความเกิดขึ้นแห่งสติ.

๑๒. อาสเวหิ มนานํ วิมุตฺติ สฺสุขํ อาวหติ.

อ.ความหลุดพ้น แห่งใจ ท. จากอาสวะ ท. ย่อมนำมา ซึ่งความสุข.

๑๓. โกโธ ปุณฺณชฺชนสฺส มนสิ อุปฺปชฺชติ.

อ.ความโกรธ ย่อมเกิดขึ้น ในใจ ของปุณฺณ.

๑๔. ปุณฺณํ จ ปาปํ จ อรหํ มเนสฺ น อุปฺปชฺชนฺติ.

อ.บุญ ด้วย อ.บาป ด้วย ย่อมไม่เกิดขึ้น ในใจ ท. ของพระอรหันต์ ท.

